

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (drugi senat)

z dne 10. novembra 2022 *

„Predhodno odločanje – Konkurenca – Povračilo škode, nastale zaradi ravnanja, ki je s členom 101(1) PDEU prepovedano – Dogovarjanje o določanju cen in povišanju bruto cen tovarnjakov v Evropskem gospodarskem prostoru (EGP) – Direktiva 2014/104/EU – Pravila, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu zaradi kršitev določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije – Člen 22(2) – Uporaba *ratione temporis* – Člen 5(1), prvi pododstavek – Pojem ustreznih dokazov, s katerimi razpolaga toženec ali tretja oseba – Člen 5(2) – Razkritje določenih dokazov ali ustreznih dokazov na podlagi dejstev, dostopnih pod razumnimi pogoji – Člen 5(3) – Preizkus sorazmernosti zahteve za razkritje dokazov – Tehtanje legitimnih interesov strank in tretjih oseb – Obseg obveznosti, ki izhajajo iz teh določb“

V zadevi C-163/21,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (sodišče za gospodarske spore št. 7 v Barceloni, Španija) z odločbo z dne 21. februarja 2020, ki je na Sodišče prispela 11. marca 2021, v postopku

AD in drugi

proti

PACCAR Inc.,

DAF TRUCKS NV,

DAF Trucks Deutschland GmbH,

SODIŠČE (drugi senat),

v sestavi A. Prechal, predsednica senata, L. Arastey Sahún, sodnica, F. Biltgen, N. Wahl (poročevalec) in J. Passer, sodniki,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodni tajnik: A. Calot Escobar,

na podlagi pisnega postopka,

* Jezik postopka: španščina.

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za AD in druge J. A. Roger Gámir, abogado, in F. Bertrán Santamaría, procurador,
- za PACCAR Inc, DAF TRUCKS NV in DAF Trucks Deutschland GmbH C. Gual Grau, abogado, M. de Monchy in J. K. de Pree, advocaten, D. Sarmiento Ramírez-Escudero in P. Vidal Martínez, abogados,
- za špansko vlado L. Aguilera Ruiz in J. Rodríguez de la Rúa Puig, agenta,
- za nizozemsko vlado M. K. Bulterman in J. Langer, agenta,
- za Evropsko komisijo S. Baches Opi, A. Carrillo Parra in F. Jimeno Fernández, agenti,

po predstavitvi sklepnih predlogov generalnega pravobranilca na obravnavi 7. aprila 2022

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago člena 5(1) Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije (UL 2014, L 349, str. 1).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med AD in 44 drugimi tožečimi strankami iz postopka v glavni stvari ter družbami PACCAR Inc, DAF Trucks NV in DAF Trucks Deutschland GmbH glede povračila zatrjevane škode zaradi sodelovanja teh družb pri kršitvi člena 101 PDEU, ki jo je ugotovila in sankcionirala Evropska komisija.

Pravni okvir

Pravo Unije

- 3 V uvodni izjavi 6 Direktive 2014/104 je navedeno:

„Za zagotovitev učinkovitih tožb na izvajanje v zasebnem interesu na podlagi civilnega prava in učinkovitega izvajanja v javnem interesu organov, pristojnih za konkurenco, morata obe orodji součinkovati, da se zagotovi čim večja učinkovitost pravil o konkurenci. Na skladen način je treba urediti način usklajevanja obeh oblik izvrševanja, na primer z ureditvijo dostopa do dokumentov, s katerimi razpolagajo organi, pristojni za konkurenco. [...]“

- 4 V uvodni izjavi 14 te direktive je navedeno:

„Za odškodninske tožbe za kršitev konkurenčnega prava Unije ali nacionalnega konkurenčnega prava je običajno potrebna večplastna analiza dejanskega stanja in ekonomskih dejavnikov. Z dokazi, potrebnimi za dokazovanje odškodninskega zahtevka, pogosto razpolagajo izključno nasprotna stranka ali tretje osebe ter zato niso zadosti znani ali dostopni tožniku. V takšnih

okolščinah lahko stroge pravne zahteve, da tožnik ob vložitvi tožbe podrobno izkaže vsa dejstva zadeve in predloži natančno določene dokaze v podporo tem dejstvom, neupravičeno ovirajo učinkovito uveljavljanje pravice do odškodnine, ki jo zagotavlja PDEU.“

5 V uvodni izjavi 15 te direktive je navedeno:

„Dokazovanje je pomemben element, kar zadeva vložitev odškodninskih tožb zaradi kršitve konkurenčnega prava Unije ali nacionalnega konkurenčnega prava. Vendar pa je za postopke v zvezi s kršitvijo konkurenčnega prava značilna asimetrija informacij, zato je primerno zagotoviti, da se tožnikom podeli pravica do zagotovitve razkritja dokazov, povezanih z njihovim zahtevkom, ne da bi morali podrobno navesti vsak posamezni dokaz. Za zagotovitev enakopravnosti strank bi morala biti ta sredstva na voljo tudi tožencem v postopkih z odškodninskimi tožbami, da lahko zahtevajo razkritje dokazov zadevnih tožnikov. Nacionalnim sodiščem bi moralo biti omogočeno, da odredijo tudi razkritje dokazov tretjih oseb, vključno z javnimi organi. Kadar želi nacionalno sodišče odrediti razkritje dokazov Komisije, se uporabljata načelo iz člena 4(3) [PEU] o lojalnem sodelovanju med Unijo in državami članicami ter člen 15(1) Uredbe [št. 1/2003], kar zadeva zaprosila za informacije. [...]“

6 V uvodni izjavi 16 iste direktive je navedeno:

„Nacionalna sodišča bi morala imeti možnost, da pod njihovim strogim nadzorom, zlasti kar zadeva nujnost in sorazmernost ukrepov razkritja, na zahtevo stranke odredijo razkritje natančno določenih dokazov ali vrst dokazov. Iz zahteve po sorazmernosti izhaja, da je razkritje možno zahtevati le, ko je tožnik na podlagi dejstev, ki so mu dostopna pod razumnimi pogoji, verjetno izkazal, da je utrpel škodo, ki jo je povzročil toženec. Kadar je namen zahtevka za razkritje pridobiti določeno vrsto dokazov, bi morali to vrsto dokazov opredeliti z navedbo skupnih značilnosti njenih sestavnih delov, kot so narava, predmet ali vsebina dokumentov, katerih razkritje se zahteva, čas njihovega nastanka ali druga merila, če so dokazi, ki spadajo v to vrsto dokazov, relevantni v smislu te direktive. Takšne vrste dokazov bi bilo treba opredeliti kar najbolj natančno in podrobno na podlagi dejstev, dostopnih pod razumnimi pogoji.“

7 V uvodni izjavi 28 Direktive 2014/104 je navedeno:

„Nacionalna sodišča bi morala imeti možnost, da kadar koli v okviru odškodninske tožbe odredijo razkritje dokazov, ki obstajajo neodvisno od postopka organa, pristojnega za konkurenco (predhodne informacije).“

8 V uvodni izjavi 39 te direktive je navedeno:

„[...] Primerno je določiti obveznost kršitelja, da pri uveljavljanju ugovora nadaljnjega prenosa izkaže obstoj in obseg povečanih stroškov, ki so bili preneseni naprej. To dokazno breme ne bi smelo vplivati na možnost kršitelja, da uporabi dokaze, ki niso dokazi, s katerimi razpolaga, tj. na primer dokaze, že pridobljene v okviru postopka, ali dokaze, s katerimi razpolagajo druge stranke ali tretje osebe.“

9 Člen 2 navedene direktive, naslovljen „Opredelitev pojmov“, določa:

„V tej direktivi se uporabljajo naslednje opredelitve pojmov:

[...]

13. ‚dokaz‘ pomeni vse vrste dokazov, ki so dopustni v postopku pred nacionalnim sodiščem, zlasti dokumente in vse druge predmete, ki vsebujejo informacije, ne glede na vrsto nosilca, na katerem so informacije shranjene;

[...]

17. ‚predhodne informacije‘ pomenijo dokaz, ki obstaja neodvisno od postopka organa, pristojnega za konkurenco, ne glede na to, ali spis organa, pristojnega za konkurenco, te informacije vsebuje ali ne;

[...]“

10 Člen 5 iste direktive, naslovljen „Razkritje dokazov“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da lahko nacionalna sodišča v postopkih v zvezi z odškodninsko tožbo v Uniji na zahtevo tožnika, ki predloži utemeljeno obrazložitev z dejstvi in dokazi, ki so dostopni pod razumnimi pogoji in zadostno podpirajo verjetnost odškodninskega zahtevka, tožencu ali tretji osebi odredijo razkritje ustreznih dokazov, s katerimi razpolagajo, v skladu s pogoji iz tega poglavja. Države članice nacionalnim sodiščem zagotovijo tudi možnost, da na zahtevo toženca tožniku ali tretji osebi odredijo razkritje ustreznih dokazov.

Ta odstavek ne posega v pravice in obveznosti nacionalnih sodišč iz Uredbe [Sveta] (ES) št. 1206/2001 [z dne 28. maja 2001 o sodelovanju med sodišči držav članic pri pridobivanju dokazov v civilnih ali gospodarskih zadevah (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 4, str. 121)].

2. Države članice zagotovijo, da lahko nacionalna sodišča odredijo razkritje določenih dokazov ali ustreznih dokazov, ki so v utemeljeni obrazložitvi karseda natančno in podrobno opisani na podlagi dejstev, dostopnih pod razumnimi pogoji.

3. Države članice zagotovijo, da nacionalna sodišča omejijo razkritje dokazov le na tisto, kar je sorazmerno. Pri odločanju o tem, ali je razkritje, ki ga je zahtevala stranka, sorazmerno, nacionalna sodišča upoštevajo legitimni interes vseh zadevnih strank in tretjih oseb. Upoštevajo zlasti:

- (a) koliko je zahtevak ali ugovor podprt z razpoložljivimi dejstvi in dokazi, ki utemeljujejo zahtevo po razkritju dokazov;
- (b) obseg in stroške razkritja, zlasti za zadevne tretje osebe, vključno s preprečitvijo vsesplošnega iskanja informacij, ki po vsej verjetnosti niso pomembne za stranke postopka;
- (c) ali dokazi, katerih razkritje se zahteva, vsebujejo zaupne informacije, zlasti v zvezi s tretjimi osebami, in ali obstajajo ureditve o varovanju takšnih zaupnih informacij.

[...]“

11 Člen 21 Direktive 2014/104, naslovljen „Prenos“, v odstavku 1 določa:

„Države članice sprejmejo zakone in druge predpise, potrebne za uskladitev s to direktivo, do 27. decembra 2016. Komisiji nemudoma sporočijo besedilo navedenih predpisov.

[...]“

12 Člen 22 te direktive, naslovljen „Časovna veljavnost“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z bistvenimi določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.

2. Države članice zagotovijo, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21, ki niso ukrepi iz odstavka 1, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.“

Špansko pravo

13 Direktiva 2014/104 je bila v špansko pravo prenesena z Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (kraljeva uredba-zakon št. 9/2017 o prenosu direktiv Evropske unije na finančnem, trgovinskem in zdravstvenem področju ter o gibanju delavcev) z dne 26. maja 2017 (BOE št. 126 z dne 27. maja 2017, str. 42820).

14 S kraljevo uredbo-zakonom 9/2017 je bil v Ley 1/2000 de Enjuiciamiento Civil (zakon št. 1/2000 o zakoniku o civilnem postopku) z dne 7. januarja 2000 (BOE št. 7 z dne 8. januarja 2000, str. 575, v nadaljevanju: zakonik o civilnem postopku) dodan člen 283a(a), ki se nanaša na razkritje dokazov v okviru sodnih postopkov v zvezi z odškodninskimi tožbami za povračilo škode, nastale zaradi kršitev določb konkurenčnega prava. Vsebina odstavka 1, prvi pododstavek, te določbe je enaka vsebini člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104.

15 Poleg tega člen 328 zakonika o civilnem postopku v bistvu določa, da lahko vsaka stranka od drugih strank zahteva razkritje dokumentov, pri čemer mora tej zahtevi priložiti neoverjeno kopijo teh dokumentov ali – če te kopije ni ali ni na voljo – čim natančneje navesti vsebino teh dokumentov.

16 Nazadnje, člen 330 tega zakonika določa, da se lahko od tretjih oseb, ki niso vključene v spor, zahteva razkritje dokumentov v njihovi lasti, če sodišče na zahtevo ene od strank ugotovi, da so ti dokumenti bistveni za izdajo sodbe.

Spor o glavni stvari in vprašanje za predhodno odločanje

17 Komisija je 19. julija 2016 sprejela Sklep C(2016) 4673 final v zvezi s postopkom na podlagi člena 101 [PDEU] in člena 53 Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru (EGP) (Zadeva AT.39824 – Tovornjaki), katerega povzetek je bil objavljen v *Uradnem listu Evropske unije* z dne 6. aprila 2017 (UL 2017, C 108, str. 6) (v nadaljevanju: sklep z dne 19. julija 2016). Tožene stranke iz postopka v glavni stvari spadajo med naslovnike tega sklepa.

18 Komisija je s tem sklepom ugotovila, da je petnajst proizvajalcev tovornjakov, med njimi tudi tožene stranke iz postopka v glavni stvari, sodelovalo v kartelu v obliki enotne in trajajoče kršitve člena 101 PDEU in člena 53 Sporazuma o Evropskem gospodarskem prostoru z dne 2. maja 1992 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 11, zvezek 52, str. 3), ki se je nanašala na dogovarjanje o določanju cen in povišanju bruto cen srednjetežkih in težkih tovornjakov v EGP.

- 19 Glede toženih strank iz postopka v glavni stvari je bila ta kršitev ugotovljena za obdobje od 17. januarja 1997 do 18. januarja 2011.
- 20 Tožeče stranke iz postopka v glavni stvari so kot kupci tovornjakov, ki naj bi spadali na področje uporabe Sklepa C(2016) 4673 final, 25. marca 2019 od Juzgado de lo Mercantil nº 7 de Barcelona (sodišče za gospodarske spore št. 7 v Barceloni, Španija), predložitvenega sodišča, na podlagi člena 283a(a) zakonika o civilnem postopku zahtevale dostop do dokazov, s katerimi razpolagajo tožene stranke iz postopka v glavni stvari. V zvezi s tem so trdile, da je treba pridobiti nekatere dokaze za količinsko opredelitev umetnega zvišanja cen, zlasti za primerjavo priporočenih cen pred obdobjem zadevnega kartela, med njim in po njem.
- 21 Tožene stranke iz postopka v glavni stvari so na obravnavi pred predložitvenim sodiščem 7. oktobra 2019 in v okviru stališč v zvezi z morebitno predložitvijo zadeve Sodišču na podlagi člena 267 PDEU med drugimi trditvami navedle dejstvo, da je treba nekatere od zahtevanih dokumentov pripraviti *ad hoc* in da bi taka obveznost zanje pomenila preveliko breme, ki presega zgolj „odredbo o razkritju“ dokazov, kar naj bi bilo zlasti v nasprotju z načelom sorazmernosti.
- 22 Po mnenju predložitvenega sodišča iz določb Direktive 2014/104 in zakonika o civilnem postopku, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom 9/2017, ki urejajo razkritje ustreznih dokazov, izhaja, da lahko na zahtevo stranke tožeči stranki, toženi stranki ali tretji osebi odredi „razkritje ustreznih dokazov, s katerimi razpolagajo“.
- 23 V obravnavanem primeru naj bi se zahteva za razkritje dokazov nanašala na dokumente, ki morda – kakor so bili zahtevani – pred to zahtevo niso obstajali, zaradi česar bi se od toženih strank iz postopka v glavni stvari zahtevalo pripravljalno delo, ki zajema združevanje in razvrščanje podatkov glede na merila, ki so jih opredelile tožeče stranke iz postopka v glavni stvari. Po mnenju predložitvenega sodišča ta naloga presega zgolj iskanje in izbiro že obstoječih dokumentov ali zgolj dajanje na voljo vseh zadevnih podatkov tožečim strankam iz postopka v glavni stvari z njihovo zaupno obravnavo, saj bi šlo za pripravo novega dokumenta na digitalnem ali drugem nosilcu, ki bi vključeval informacije, poznana dejstva ali podatke, s katerimi razpolaga stranka, na katero je naslovljena zahteva za informacije.
- 24 Potreba po tem, da dokument, katerega razkritje se zahteva, obstaja pred zahtevo za razkritje, katere predmet je, naj bi izhajala iz besedila člena 5(1), prvi pododstavek, in uvodne izjave 14 Direktive 2014/104, ki se sklicujeta na „ustrezn[e] dokaz[e], s katerimi razpolagajo“, in na „dokaz[e] [...], [s katerimi razpolaga] izključno nasprotna stranka“, kar po mnenju predložitvenega sodišča potrjuje idejo, da je zahtevani dokument obstajal že pred vložitvijo zahteve za razkritje, katere predmet je, in ni bil pripravljen na podlagi te zahteve. Ta ideja o predhodnem obstoju naj bi izhajala tudi iz zahteve, da se zadevni predlog v skladu s členom 5(2) in uvodno izjavo 16 te direktive nanaša na „ustrezn[e] dokaz[e], ki so v utemeljeni obrazložitvi karseda natančno in podrobno opisani na podlagi dejstev, dostopnih pod razumnimi pogoji“. Izvzetej dokumentov, pripravljenih *ex novo*, iz kroga dokumentov, katerih razkritje se lahko zahteva na podlagi člena 5 navedene direktive, naj bi bilo poleg tega mogoče izpeljati iz dejstva, da naj bi bilo v tej direktivi navedeno razkritje dokazov ali dostop do njih, pri čemer gre v obravnavanem primeru za listinske dokaze, vendar pa naj ne bi vsebovala sklicevanja na razkritje informacij, poznanih dejstev ali podatkov oziroma dostop do njih.
- 25 V zvezi s tem predložitveno sodišče izraža dvome, saj so nekatere trditve, navedene v prid širši razlagi, morda utemeljene. Tako naj bi bilo mogoče šteti, da ozka razlaga na področju razkritja dokazov posega v pravico do popolne odškodnine za nastalo škodo. Poleg tega naj bi bili

v Direktivi 2014/104 navedeni izdatki in stroški razkritja kot element načela sorazmernosti za odobritev tega razkritja, kar bi lahko pomenilo, da mora stranka, od katere se zahtevajo dokazi, opraviti delo, ki lahko povzroči stroške in bi zato lahko preseglo iskanje in posredovanje že obstoječih dokumentov.

- 26 V teh okoliščinah je Juzgado de lo Mercantil n° 7 de Barcelona (sodišče za gospodarske spore št. 7 v Barceloni) prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo to vprašanje:

„Ali je treba člen 5(1) [Direktive 2014/104] razlagati tako, da se razkritje upoštevni dokazov nanaša samo na dokumente, s katerimi razpolaga tožena stranka ali tretja oseba, ki že obstajajo, ali pa ta določba vključuje tudi možnost razkritja dokumentov, ki jih mora stranka, na katero je naslovljena zahteva za informacije, ustvariti *ex novo*, z dodajanjem ali razvrstitvijo informacij, poznanih dejstev ali podatkov, s katerimi razpolaga?“

Vprašanje za predhodno odločanje

Uporaba člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 *ratione temporis*

- 27 Najprej je treba v zvezi z uporabo Direktive 2014/104 *ratione temporis* opozoriti, da ta direktiva vsebuje posebno določbo, ki izrecno ureja pogoje za časovno uporabo njenih bistvenih in nebistvenih določb (sodba z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 35 in navedena sodna praksa).
- 28 Na eni strani morajo namreč države članice na podlagi člena 22(1) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z bistvenimi določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.
- 29 Na drugi strani so morale države članice v skladu s členom 22(2) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se nobeni nacionalni ukrepi, ki niso ukrepi iz člena 22(1) te direktive, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014, to je pred datumom sprejetja navedene direktive.
- 30 Zato je treba za določitev časovne uporabe določb Direktive 2014/104, na prvem mestu, ugotoviti, ali je zadevna določba bistvena določba ali ne, pri čemer je pojasnjeno, da je treba to vprašanje glede na to, da člen 22 te direktive ne napotuje na nacionalno pravo, presojati z vidika prava Unije, in ne z vidika nacionalnega prava, ki se uporablja (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točki 38 in 39).
- 31 V zvezi s tem je treba, prvič, poudariti, da je namen člena 5(1), prvi pododstavek, navedene direktive nacionalnim sodiščem dati možnost, da toženi stranki ali tretji osebi pod nekaterimi pogoji odredijo razkritje ustreznih dokazov, s katerimi razpolagajo.
- 32 Namen te določbe, ker državam članicam nalaga, da tem sodiščem dajo posebna pooblastila v okviru obravnavanja sporov v zvezi z odškodninskimi tožbami za povračilo škode, nastale zaradi kršitev določb konkurenčnega prava, je odpraviti asimetrijo informacij v škodo oškodovane osebe, ki je načeloma značilna za te spore, kot je opozorjeno v uvodni izjavi 47 Direktive 2014/104, in zaradi katere ta oseba težje pridobi informacije, ki so nujno potrebne za vložitev odškodninske tožbe (glej v tem smislu sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točki 55 in 83).

- 33 Drugič, ker je namen člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 prav to, da se tožeči stranki v takih sporih omogoči, da nadomesti primanjkljaj informacij, ki ga ima, ta določba res vodi do tega, da se tej stranki, kadar se za to obrne na nacionalno sodišče, dajo na voljo prednosti, ki jih ni imela. Vendar pa se, kot je v bistvu navedel generalni pravobranilec v točki 57 sklepnih predlogov, predmet tega člena 5(1), prvi pododstavek, nanaša le na postopkovne ukrepe, ki se uporabljajo pred nacionalnimi sodišči, s čimer so tem sodiščem podeljena posebna pooblastila, da bi lahko ugotovila dejstva, na katera se sklicujejo stranke v sporih, ki se nanašajo na odškodninske tožbe zaradi takih kršitev, in torej ne vpliva neposredno na pravni položaj navedenih strank, ker se ta določba ne nanaša na konstitutivne elemente nepogodbene civilne odgovornosti.
- 34 Natančneje, ni razvidno, da bi člen 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 določal nove vsebinske obveznosti, ki bi bremenile katero od strank v takih sporih, zaradi česar bi bilo mogoče to določbo šteti za bistveno v smislu člena 22(1) te direktive (glej po analogiji sodbo z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks, C-267/20, EU:C:2022:494, točka 83).
- 35 Zato je treba ugotoviti, da člen 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 ne spada med bistvene določbe te direktive v smislu njenega člena 22(1) in da zato spada med druge določbe iz člena 22(2) navedene direktive, saj gre v tem primeru za postopkovno določbo.
- 36 Na drugem mestu, ker je bila tožba iz postopka v glavni stvari v obravnavanem primeru vložena 25. marca 2019, to je po 26. decembru 2014 in po datumu prenosa Direktive 2014/104 v španski pravni red, se člen 5(1), prvi pododstavek, te direktive na podlagi člena 22(2) navedene direktive *ratione temporis* uporablja za tako pravno sredstvo, tako da je treba predložitvenemu sodišču vsebinsko odgovoriti.

Vsebinska presoja

- 37 Predložitveno sodišče v bistvu sprašuje, ali je treba člen 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 razlagati tako, da se navedba v tem členu o razkritju ustreznih dokazov, s katerimi razpolagata tožena stranka ali tretja oseba, nanaša le na dokumente, s katerimi razpolagata, ki že obstajajo, ali pa tudi na dokumente, ki jih mora stranka, na katero je naslovljena zahteva za razkritje dokazov, ustvariti *ex novo*, z dodajanjem ali razvrstitvijo informacij, poznanih dejstev ali podatkov, s katerimi razpolaga.
- 38 Glede obsega izraza „razpolagajo“ iz člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 je treba v skladu z ustaljeno sodno prakso Sodišča upoštevati ne le besedilo določbe prava Unije, ampak tudi njeno sobesedilo in cilje, ki jim sledi ureditev, katere del je (sodba z dne 28. aprila 2022, Nikopolis AD Istrum 2010 in Agro – eko 2013, C-160/21 in C-217/21, EU:C:2022:315, točka 30 in navedena sodna praksa).
- 39 Na prvem mestu, besedilo te določbe vodi k ugotovitvi, da se ta, kot opozarja predložitveno sodišče in kot je navedeno v točki 24 te sodbe, glede zahteve za razkritje dokazov, ki jo je tožeča stranka naslovila na zadevno nacionalno sodišče, nanaša le na že obstoječe dokaze.
- 40 Na drugem mestu, v zvezi s sobesedilom člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 je treba, prvič, upoštevati opredelitev pojma „dokaz“ iz člena 2, točka 13, te direktive. Z obsegom tega izraza je namreč pogojeno, s čim „razpolaga[ta]“ tožena stranka ali tretja oseba v smislu prve določbe.

- 41 V skladu s členom 2, točka 13, Direktive 2014/104 pa se navedeni izraz nanaša na „vse vrste dokazov, ki so dopustni v postopku pred nacionalnim sodiščem, zlasti dokumente in vse druge predmete, ki vsebujejo informacije, ne glede na vrsto nosilca, na katerem so informacije shranjene“. Poleg dejstva, da je beseda „dokaz“ splošna beseda, ta opredelitev glede narave dokazov, katerih razkritje lahko odredi to nacionalno sodišče, potrjuje širok pomen izraza „dokazi“, ki izhaja iz člena 5(1), prvi pododstavek, te direktive. V zvezi s tem v navedeni opredelitvi ni razlikovanja glede na to, ali so dokazi, katerih razkritje se zahteva, že obstajali ali ne. Iz tega izhaja, da dokazi iz zadnjenavedene določbe ne ustrezajo nujno „dokumentom“, ki že obstajajo, kot je predložitveno sodišče navedlo v vprašanju za predhodno odločanje.
- 42 Ta ugotovitev je potrjena z uvodnima izjavama 28 in 39 Direktive 2014/104, v katerih so navedeni „dokaz[i], ki obstajajo neodvisno od postopka organa, pristojnega za konkurenco“, in „dokaz[i], ki niso dokazi, s katerimi razpolaga“ kršitelj, „na primer dokazi[i], že pridobljen[i] v okviru postopka, ali dokaz[i], s katerimi razpolagajo druge stranke ali tretje osebe“, s čimer je opozorjeno na različnost zadevnih dokazov, zlasti glede oseb, ki jih posedujejo.
- 43 Drugič, poudariti je treba, da je člen 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 sestavljen iz dveh stavkov. Prvi stavek določa, da lahko tožeča stranka, ki je verjetnost svojega odškodninskega zahtevka utemeljila z razkritjem zadostnih dejanskih podatkov in zadostnih „dokazov, ki so dostopni pod razumnimi pogoji“, od nacionalnega sodišča, ki mu je zadeva predložena, zahteva, naj toženi stranki ali tretji osebi odredi razkritje „ustreznih dokazov, s katerimi razpolaga[ta]“, v skladu s pogoji iz poglavja II te direktive, naslovljenega „Razkritje dokazov“. Drugi stavek pa določa, da mora imeti tožena stranka možnost od tega sodišča zahtevati, naj tožeči stranki ali tretji osebi odredi razkritje „ustreznih dokazov“. Tako je treba poudariti razliko med besedilom prvega in drugega stavka člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104, saj je le v tem prvem stavku naveden izraz „s katerimi razpolagajo“.
- 44 Uvodna izjava 14 Direktive 2014/104 je posebej poučna v zvezi z *ratio legis* teh dveh stavkov, saj je v njej navedeno, da „[z] dokazi, potrebnimi za dokazovanje odškodninskega zahtevka, pogosto razpolagajo izključno nasprotna stranka ali tretje osebe ter zato niso zadosti znani ali dostopni tožniku“, zaradi česar ni mogoče naložiti „strog[ih] pravn[ih] zahtev[...], da tožnik ob vložitvi tožbe podrobno izkaže vsa dejstva zadeve in predloži natančno določene dokaze v podporo tem dejstvom“, ne da bi se neupravičeno oviralo učinkovito uveljavljanje pravice do odškodnine, ki jo zagotavlja Pogodba DEU.
- 45 Zato je zakonodajalec Unije s sklicevanjem na dokaze, s katerimi „razpolaga[ta]“ tožena stranka ali tretja oseba, predvsem podal ugotovitev dejanskega stanja, ki ponazarja asimetrijo informacij, ki jo želi odpraviti, kot je generalni pravobranilec poudaril v točki 72 sklepnih predlogov, in ta ugotovitev pojasnjuje tudi neponovitev besedne zveze „s katerimi razpolagajo“ v drugem stavku člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104. Namreč, ker se ta drugi stavek nanaša na zahtevo za razkritje dokazov, ki jo je tokrat vložila tožena stranka, in ker „dokazi, [ki so potrebni,] pogosto [...] niso zadosti znani ali dostopni tožniku“, bi bilo protislovno domnevati, da s temi dokazi „razpolaga“ tožeča stranka. To je tudi razlog, zaradi katerega ta določba od nje zahteva le „dokaz[e], ki so dostopni pod razumnimi pogoji“, glede na malo elementov, s katerimi na splošno razpolaga ob vložitvi odškodninske tožbe.
- 46 V zvezi s tem je v uvodni izjavi 15 Direktive 2014/104 ob ponovnem opozorilu, da je razlog za obstoj člena 5(1), prvi pododstavek, te direktive to, da je za postopke v zvezi s kršitvijo konkurenčnega prava značilna asimetrija informacij med zadevnimi strankami, na eni strani navedeno, da je za rešitev takih težav „primerno zagotoviti, da se tožnikom podeli pravica do

zagotovitve razkritja dokazov, povezanih z njihovim zahtevkom, ne da bi morali podrobno navesti vsak posamezni dokaz“, in na drugi strani, da „bi morala biti ta sredstva na voljo tudi tožencem v postopkih z odškodninskimi tožbami, da lahko zahtevajo razkritje dokazov zadevnih tožnikov“.

- 47 Iz te uvodne izjave tako izhaja, da je zakonodajalec Unije, kot je poudaril generalni pravobranilec v točki 76 in v opombi 27 sklepnih predlogov, izpostavil „razmerj[e] med zahtevanimi dokazi in odškodninskim zahtevkom“, kar je za zadevno nacionalno sodišče bistveno za to, da lahko koristno odloči o zahtevi za razkritje dokazov, ki mu je predložena, ob spoštovanju načela enakosti orožij med strankami v sporu, o katerem odloča.
- 48 V istem smislu, vendar še jasneje, je v uvodni izjavi 16 Direktive 2014/104 izražena nujnost, da nacionalno sodišče, ki odloča o zadevi, odredi „razkritje natančno določenih dokazov“ ali „vrst dokazov“, ki bi jih bilo treba opredeliti glede na skupne značilnosti njihovih sestavnih delov, kot je na primer, kar zadeva dokumente, „čas njihovega nastanka“.
- 49 Tako je s temi uvodnimi izjavami pojasnjeno besedilo člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 in poudarjeno, da sklicevanje v tej določbi na ustrezne dokaze, s katerimi razpolagajo tožena stranka ali tretje osebe, samo odraža, kot je opozorjeno v točki 44 te sodbe, ugotovitev, da te osebe „pogosto“ dejansko razpolagajo s takimi dokazi, pri čemer je mogoče te dokaze, razumljene na splošno, razvrstiti, kot je navedeno v točki 48 te sodbe, na „vrste dokazov“ in na „dokaze“. Povedano drugače, namen uporabe besedne zveze „s katerimi razpolaga“ je upoštevanje dejanskega položaja, ki ga želi zakonodajalec Unije odpraviti.
- 50 Tretjič, ta analiza je potrjena z razlago člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 v povezavi z odstavkoma 2 in 3 tega člena, saj navedeni odstavek 2 določa zahtevo, da mora biti zahteva za razkritje dokazov posebna, medtem ko je v odstavku 3 navedenega člena opozorjeno na uporabo načela sorazmernosti na tem področju.
- 51 Člen 5(2) Direktive 2014/104 tako od nacionalnih sodišč zahteva, da razkritje dokazov omejijo na „določen[e] dokaz[e] ali ustresn[e] dokaz[e], ki so v utemeljeni obrazložitvi karseda natančno in podrobno opisani na podlagi dejstev, dostopnih pod razumnimi pogoji“.
- 52 Člen 5(3)(b) te direktive pa določa, da morajo nacionalna sodišča, ki odločajo o zadevi, da bi „omeji[la] razkritje dokazov le na tisto, kar je sorazmerno“, upoštevati zlasti „obseg in stroške razkritja, zlasti za zadevne tretje osebe, vključno s preprečitvijo vsesplošnega iskanja informacij, ki po vsej verjetnosti niso pomembne za stranke postopka“.
- 53 Taka določba pa implicitno, vendar nujno pomeni, da lahko stroški razkritja dokazov, odvisno od primera, znatno presegajo stroške, ki ustrezajo zgolj prenosu fizičnih nosilcev, zlasti dokumentov, s katerimi razpolagata tožena stranka ali tretja oseba.
- 54 Na tretjem mestu, preveriti je treba, ali je ta analiza združljiva s ciljem člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104.
- 55 Opozoriti je treba, da je zakonodajalec Unije s sprejetjem Direktive 2014/104 izhajal iz ugotovitve, da boj proti protikonkurenčnim ravnanjem v javnem interesu, to je na pobudo Komisije in nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, ne zadostuje za zagotovitev popolnega spoštovanja členov 101 in 102 PDEU ter da je pomembno, da se olajša možnost sodelovanja pri uresničevanju tega cilja v zasebnem interesu, kot je razvidno iz uvodne izjave 6 te direktive.

- 56 To sodelovanje v zasebnem interesu pri denarni sankciji in s tem tudi pri preprečevanju protikonkurenčnih ravnanj je še toliko bolj zaželeno, ker se z njim ne odpravlja le neposredna škoda, ki naj bi jo utrpela zadevna oseba, ampak tudi posredna škoda, nastala zaradi strukture in delovanja trga, ki ni mogel uporabiti njene polne gospodarske učinkovitosti, zlasti v korist zadevnih potrošnikov (glej v tem smislu sodbo z dne 6. oktobra 2021, Sumal, C-882/19, EU:C:2021:800, točka 36).
- 57 Da bi bilo to mogoče in da bi se hkrati preprečila zloraba takih postopkov, Direktiva 2014/104 v skladu s svojim členom 5(3) določa tehtanje „legitimni[h] interes[ov] vseh zadevnih strank in tretjih oseb“.
- 58 V zvezi s tem je zakonodajalec Unije, zlasti v členu 6(5) navedene direktive, poskrbel za ohranitev prerogativ Komisije in nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, tako da obveznost razkritja dokazov z njihove strani ali s strani podjetij, na katera se nanaša katera od njihovih preiskav, ne posega v te prerogative.
- 59 Za dosego cilja iz točke 55 te sodbe je bilo treba uporabiti orodja, s katerimi je mogoče odpraviti asimetrijo informacij med strankami v sporu, saj kršitelj po definiciji ve, kaj je storil in kaj se mu je, odvisno od primera, očitalo, ter pozna dokaze, ki so lahko v podobnem primeru služili Komisiji ali zadevnemu nacionalnemu organu, pristojnemu za konkurenco, za dokazovanje njegovega sodelovanja pri protikonkurenčnem ravnanju v nasprotju s členoma 101 in 102 PDEU, medtem ko oškodovanec s temi dokazi ne razpolaga.
- 60 To določbo je treba razlagati ob upoštevanju teh preudarkov v zvezi s ciljem člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104.
- 61 Prvič, s praktičnega vidika je treba ugotoviti, da naj bi to, da je tožeča stranka prejela le že obstoječe neobdelane dokumente, ki so morda zelo številni, le pomanjkljivo ustrezalo njeni zahtevi, medtem ko je, nasprotno, to določbo treba uporabiti učinkovito, da se oškodovanim strankam zagotovijo orodja, s katerimi se lahko izravna asimetrija informacij med strankami v sporu.
- 62 Drugič, vnaprejšnja izključitev možnosti zahtevati razkritje dokumentov ali drugih dokazov, ki bi jih stranka, na katero je naslovljena zahteva, morala ustvariti *ex novo*, bi v nekaterih primerih povzročila nastanek ovir, ki bi otežile izvajanje pravil Unije o konkurenci v zasebnem interesu, medtem ko je, kot je razvidno iz točke 55 te sodbe, olajšanje tega izvajanja prvi cilj Direktive 2014/104, ki je ponazorjen z uvodno izjavo 6 te direktive.
- 63 Take razlage ni mogoče izpodbijati s tem, da bi posegala v ravnovesje med interesom vlagatelja, da pridobi informacije, ki so upoštevne zanj, in interesom osebe, ki se ji odredi razkritje teh informacij, da se zaščiti pred „iskanjem na slepo“ in prekomernim bremenom v zvezi s tem.
- 64 Zlasti iz člena 5(2) in (3) Direktive 2014/104 namreč izhaja, da je zakonodajalec Unije vzpostavil mehanizem tehtanja zadevnih interesov pod strogim nadzorom nacionalnih sodišč, ki odločajo o zadevi, ki morajo, kot je razvidno iz točk 51 in 52 te sodbe, zahtevo, ki jim je predložena, temeljito preizkusiti glede ustreznosti zahtevanih dokazov, zveze med temi dokazi in uveljavljanim odškodninskim zahtevkom, zadostnosti stopnje natančnosti navedenih dokazov in njihove sorazmernosti. Zato morajo ta sodišča presoditi, ali lahko zahteva za razkritje dokazov, ustvarjenih *ex novo*, na podlagi prej obstoječih dokazov, s katerimi razpolagata tožena stranka ali

tretja oseba, ob upoštevanju, na primer, čezmernosti ali presplošne narave povzroči nesorazmerno breme za toženo stranko ali zadevno tretjo osebo, ne glede na to, ali gre za stroške ali delovne obremenitve, ki bi jih ta zahteva povzročila.

- 65 V zvezi s tem ob upoštevanju prerogativ, ki jih imajo Komisija in nacionalni organi, pristojni za konkurenco, na področju inšpekcije in posredovanja dokumentov, načel, ki se uporabljajo za boj proti protikonkurenčnim ravnanjem v javnem interesu, ni mogoče prenesti na ta boj, kadar ta poteka v zasebnem interesu.
- 66 Vendar glede na merila, na katera je bilo opozorjeno v točkah 51 in 52 te sodbe in katerih spoštovanje morajo zagotoviti nacionalna sodišča, ki odločajo o zadevi, razlaga člena 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 ne more voditi do tega, da tožene stranke iz postopka v glavni stvari prevzamejo nalogo tožečih strank iz postopka v glavni stvari glede dokaza obstoja in obsega nastale škode. To sklepanje naj bi še toliko bolj veljalo za postopke, v katerih Komisija ali nacionalni organ, pristojen za konkurenco, predhodno nista sankcionirala nobenega protipravnega ravnanja.
- 67 Poleg tega, kot je opozorjeno v uvodni izjavi 53 te direktive, je treba določbe te direktive izvajati ob spoštovanju temeljnih pravic in načel, priznanih z Listino Evropske unije o temeljnih pravicah.
- 68 Tako morajo sodišča v tem okviru na podlagi načela sorazmernosti upoštevati, ali so delovna obremenitev in stroški, povzročeni z izdelavo fizičnih nosilcev, zlasti dokumentov, *ex novo*, ustrezni, in upoštevati vse okoliščine obravnavane zadeve, zlasti glede na merila, naštetá v členu 5(3), od (a) do (c), navedene direktive, kot je obdobje, za katero se zahteva razkritje dokazov.
- 69 Iz vseh zgornjih ugotovitev izhaja, da je treba na postavljeno vprašanje odgovoriti, da je treba člen 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104 razlagati tako, da se navedba v tem členu o razkritju ustreznih dokazov, s katerimi razpolagata tožena stranka ali tretja oseba, nanaša tudi na dokumente, ki jih mora stranka, na katero je naslovljena zahteva za razkritje dokazov, ustvariti *ex novo*, z dodajanjem ali razvrstitvijo informacij, poznanih dejstev ali podatkov, s katerimi razpolaga, ob strogem spoštovanju člena 5(2) in (3) navedene direktive, ki nacionalnim sodiščem, ki odločajo o zadevi, nalaga, da razkritje dokazov omejijo na to, kar je primerno, sorazmerno in nujno, pri tem pa upoštevajo legitimne interese in temeljne pravice te stranke.

Stroški

- 70 Ker je ta postopek za stranke iz postopka v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (drugi senat) razsodilo:

Člen 5(1), prvi pododstavek, Direktive 2014/104/ES Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije

je treba razlagati tako, da

da se navedba v tem členu o razkritju ustreznih dokazov, s katerimi razpolagata tožena stranka ali tretja oseba, nanaša tudi na dokumente, ki jih mora stranka, na katero je naslovljena zahteva za razkritje dokazov, ustvariti *ex novo*, z dodajanjem ali razvrstitvijo informacij, poznanih dejstev ali podatkov, s katerimi razpolaga, ob strogem spoštovanju člena 5(2) in (3) navedene direktive, ki nacionalnim sodiščem, ki odločajo o zadevi, nalaga, da razkritje dokazov omejijo na to, kar je primerno, sorazmerno in nujno, pri tem pa upoštevajo legitimne interese in temeljne pravice te stranke.

Podpisi